

ZBIGNIEW ŻEBROWSKI

Instytut Genetyki i Hodowli Zwierząt PAN w Jastrzębcu

EFEKTYWNOŚĆ WYKORZYSTANIA KNURÓW

Wycenę knurów na podstawie oceny potomstwa w SKURTCh rozpoczęto w woj. warszawskim kilka lat po uruchomieniu w 1951 r. pierwszych czterech stacji kontroli. Stacje te kontrolowały knury tylko z rejonów produkcji bekonu. W woj. warszawskim rejon produkcji bekonu był mały (obejmował teren 2 powiatów), stąd też chlewnie tego rejonu nie od razu włączono do grupy kontrolowanych. Z czasem z woj. warszawskim włączono kilka chlewni z rejonu bekonowego — były to chlewnie małe, stąd też kontrolowano mało knurów rasy wbp. Z rejonu świni mięsnej ogólnoużytkowej do 1966 r. tj. do uruchomienia nowych, działających według zmienionej metodyki, większych SKURTCh, nie kontrolowano knurów. Powstała zatem trudna sytuacja dla prowadzących pracę hodowlaną. Wynikiem pracy hodowlanej powinien być postęp w jakości pogłowia, ale stosowane kryteria selekcji i doboru muszą być obiektywne, ocena pokroju nie może ich zastąpić. W tej trudnej sytuacji przeprowadzono kilka prac których celem była pomoc dla prowadzących prace hodowlano-selekcyjne. Dokonano wyceny knurów na podstawie tuczu kontrolnego potomstwa u hodowców w 2 powiatach (7), jakość tusz oceniano w Rzeźni Warszawskiej. W doświadczeniu nad poziomem żywienia tuczników mięsnych rasy pbz (12) oceniono też knury z chlewni Ruska Wieś, których potomstwo używane było w hodowli w woj. warszawskim. W pracach nad ustaleniem najodpowiedniejszych dawek dla tuczników bekonowych (10, 11), określono jakość materiału z 3 chlewni rejonu bekonowego. Prace te wykazały, że z knurów rasy pbz ocenianych w pow. Ostrołęka (7) korzystnie wyróżniał się Darion I 32 Wr, a z chlewni Ruska Wieś Druzus K 39 Bł i Cyklop G 64 Bł. Zwierzęta po knurze Oman 254 Wr z chlewni Luszyn były bardziej mięsne od zwierząt po knurze Lamport 215 Wr z chlewni Sikórz i zwierząt z chlewni Ogorzelice (10, 11), wszystkie były jednak zbyt krótkie jak na materiał hodowlany, tym bardziej, że wydłużenie tusz świń dla bekoniarni w Płocku było konieczne. Wyniki tych prac przekazane w formie kilku opracowań (7, 10, 11, 12) sugerowały i wskazywały kierunki działania i były pomocą dla inspektorów Wojewódzkiej Stacji Oceny Zwierząt przy prowadzeniu pracy hodowlanej, nie mogły jednak dać takich podstaw dla selekcji i doboru jakie dają wyniki

SKURTCh. Nie mogła ich dać też uproszczona kontrola knurów (5). Jednakże wykorzystywanie wszystkich danych: wyników SKURTCh i prac uzupełniających, mających charakter hodowlany i żywieniowy przynosiło efekty — dawało poprawę jakości żywca — pozwalało też eliminować lochy dające otłuszczone potomstwo (11). Postęp ten związany był bezspornie z rozprowadzaniem na punkty kopulacyjne co roku lepszych knurków. Pierwsza analiza systemu rozprowadzania knurków i loszek pochodzących z hodowli zarodowej opublikowana w 1967 r. sugerowała konieczność zmian (8). Sugestie te zostały wykorzystane przez aparat i kierownictwo WSOZ. Wspomniana analiza rozprowadzania materiału hodowlanego w 1965 r. (8) z braku odpowiedniej ilości danych nie mogła być powiązana z wykorzystaniem wyników SKURTCh. Temu celowi poświęcone jest niniejsze opracowanie. Materiały do opracowania zebrano z „Ksiąg zwierząt zarodowych” WSOZ w Warszawie i „Świadectw zarejestrowanych knurów przeznaczonych na sprzedaż” w latach 1967—1970. Materiały zebrano z pomocą inspektorów WSOZ w Warszawie.

Kwalifikowane potomstwo knurów w zależności od oceny w SKURTCh jego ojców, dziadków lub dalszych przodków podzielono na 5 następujących grup:

- I — pochodzące po knurach kontrolowanych z indeksem dodatnim
- II — pochodzące po knurach kontrolowanych z indeksem ujemnym
- III — pochodzące po knurach niekontrolowanych mających kontrolowanego ojca
- IV — pochodzące po knurach niekontrolowanych mających kontrolowanego dziadka
- V — pochodzące po knurach niekontrolowanych i nie mających kontrolowanego przodka.

Jako wskaźnik wykorzystania knurów przyjęto liczbę potomstwa zakwalifikowanego tj. przeznaczonego do rozrodu. Wiąże się to z okresem użytkowania, miejscem stacjonowania knura, ilością uzyskanych miotów i liczbą odchowanego potomstwa. Wyniki przedstawiono w tabelach 1—9.

Z danych tabeli 1 wynika, że na 414 knurów przeznaczonych do krycia loch zarodowych 205 szt., czyli połowę stanowiły knury rasy wbp, z których 120 szt. użytkowano w rejonie bekonowym. W chlewniach państwowych użytkowano 32,6% knurów i uzyskano po nich 30,5% kwalifikowanych knurków (3,3 tys. na 10,8 tys. knurków). W rejonie rozmieszczania świń rasy pbz knury z chlewni państwowych stanowiły tylko 13,4%, a w rejonie rozmieszczania świń rasy wbp — 52,2% wszystkich knurów.

Kontrolowane knury rasy wbp (14 szt. z indeksem dodatnim i 21 z ujemnym) oraz większość ich synów: 705 szt. z 743 szt. pochodzących po knurach grupy I i 429 szt. z 479 szt. po knurach grupy II pochodziły

Tabela 1

Liczebność knurów poszczególnych grup i ich potomstwa w liczbach bezwzględnych i procentach

Wyszczególnienie	Rejony	Grupy					Chlewnie		
		I	II	III	IV	V	łącznie	państwo- we	indywi- dualne
Knury stadne szt.	wbp	14	21	71	60	39	205	107	98
	pbz	1	8	40	35	125	209	28	181
	razem	15	29	111	95	164	414	135	279
	bekono- wy	14	21	38	38	9	120	60	60
knurków	wbp	743	479	1327	1170	1018	4737	2808	1929
	pbz	26	217	1526	911	3390	6070	485	5585
	razem	769	696	2853	2081	4408	10807	3293	7514
	bekono- wy	705	429	617	688	132	2571	1582	989
loszek	wbp	815	674	1980	1565	1611	6645	4109	2536
	pbz	47	344	1811	1006	4516	7724	801	6923
	razem	862	1018	3791	2571	6127	14369	4910	9459
	bekono- wy	756	537	824	865	182	3164	1946	1218
potomstwa	wbp	1558	1153	3307	2735	2629	11382	6917	4465
	pbz	73	561	3337	1917	7906	13794	1286	12508
	razem	1631	1714	6644	4652	10535	25176	8203	16973
	bekono- wy	1461	966	1441	1553	314	5735	3528	2207

Po knurach poszczególnych grup zakwalifikowano sztuk

cd. tab. 1

Wyszczególnienie	Rejony	Grupy					Chlewnie		
		I	II	III	IV	V	łącznie	państwo- we	indywi- dualne
Knury stadne %	wbp	6,8	10,2	34,6	29,3	19,0	100	52,2	47,8
	pbz	0,5	3,8	19,1	16,7	59,8	100	13,4	86,6
	razem	3,6	7,0	26,8	22,9	39,6	100	32,6	67,4
	bekono- wy	11,7	17,5	31,6	31,6	7,5	100	50,0	50,0
Knurki kwalifikowane %	wbp	15,7	10,1	28,0	24,7	21,5	100	59,3	40,7
	pbz	0,4	3,6	25,1	15,0	55,8	100	8,0	92,0
	razem	7,1	6,4	26,4	19,3	40,8	100	30,5	69,5
	bekono- wy	27,4	16,7	24,0	26,8	5,1	100	61,5	38,5

z rejonu bekonowego. A zatem z 743 synów knurów grupy I od loch typu ogólnoużytkowego uzyskano zaledwie 38 knurków i z 479 synów knurów grupy II — 50 knurków. Z kontrolowanych 35 knurów rasy wbp 14 uzyskało indeks dodatni, a z 9 kontrolowanych rasy pbz tylko jeden knur.

W liczbie kwalifikowanych knurków rasy wbp, synowie knurów grupy I stanowili ponad 2-krotnie większy procent niż ich ojcowie w pogłowie knurów, nieco wyższy procent od ojców stanowili synowie knurów grupy V, a mniejszy synowie knurów grup III i IV. Wśród knurków rasy pbz większy procent od ojców stanowili synowie grupy III, a mniejszy grupy V. Sugeruje to preferowanie knurków wbp po knurach grupy I, a knurków pbz po knurach grupy III. Potwierdzają to dane w tabeli 1, 2 i 3.

Z danych tabeli 2 wynika, że kwalifikowana ilość knurków rasy wbp po knurze z indeksem dodatnim (grupa I) była znacznie wyższa od średniej: w okresie użytkowania knura ponad 2-krotnie, rocznie o około 8 szt., z miotu o około 0,2 szt. Analiza danych tabeli 2 wskazuje, że większa liczba knurków kwalifikowanych po knurze grupy I była następstwem przedłużonego użytkowania knurów grupy I i większej liczby uzyskanych po nich miotów.

Liczba kwalifikowanych synów knura grupy II odpowiadała średniej, była ona większa od liczby kwalifikowanych synów knura grupy III o około 4 knurki.

Z miotu najmniej kwalifikowano po knurze grupy II, niepotrzebnie jednak po knurze grupy II uzyskiwano średnio 16—18 miotów.

Wątpliwości budzi też kwalifikowanie większej liczby knurków rasy wbp po knurze grupy V. aniżeli po knurze grupy III.

Po knurze rasy wbp użytkowanym w chlewniach państwowych uzyskiwano więcej miotów, kwalifikowano też w sumie więcej potomstwa niż po knurze z gospodarstw indywidualnych mimo że liczba sztuk kwalifikowanych z miotu była mniejsza.

Z kolei przy podobnej liczbie miotów po knurze rasy pbz w chlewniach państwowych i indywidualnych jak wynika z danych tabeli 3 — więcej potomstwa kwalifikowano po knurze z gospodarstw indywidualnych.

Różnice pomiędzy grupami w ilości potomstwa kwalifikowanego z miotu widoczne z danych tabel 2 i 3 wiążą się z rozmieszczeniem knurów. Rozmieszczenie to podano w tabeli 4. Knury grup I i II użytkowano wyłącznie w chlewniach państwowych. Knury grup III, IV i V użytkowano w chlewniach państwowych i na punktach kopulacyjnych. Ogólnie biorąc ze zwiększeniem ilości potomstwa knurów z chlewni państwowych, liczba sztuk kwalifikowanych z miotu malała.

Wyniki odchowu prosiąt w chlewniach państwowych z wyjątkiem chlewni Trzepowo były gorsze niż w gospodarstwach indywidualnych posiadających lochy wpisane do ksiąg zwierząt zarodowych. Potwierdzają to także wyniki oceny użytkowości rozplodowej loch (17). Wyniki wychowu młodzieży hodowlanej w latach 1967—70 były w chlewniach państwowych słabsze, stąd też z chlewni państwowych kwalifikowano z miotu o 1 knurka mniej niż z gospodarstw indywidualnych. Kwalifikację knurków w latach 1967—70 przeprowadzano na bazach POZH (9) na podstawie określonych regulaminem wymogów i eksterieru. Ocena ta była obiektywna według stosowanych kryteriów z tym jednak, że wyniki SKURTC_h być może nie były przy ocenie knurków rasy wbp wystarczająco uwzględnione. Wydaje się, że w przyszłości będzie można zwrócić na to więcej uwagi.

Zapotrzebowanie na knurki jest następstwem wielkości pogłowia loch. Z kolei możliwość pokrycia tego zapotrzebowania czyli produkcja knurków uzależniona jest od liczby loch wpisanych do ksiąg zwierząt zarodowych. Liczba loch zarodowych jest więc funkcją potrzeb produkcji knurków. Przeciętny stan loch wpisanych do ksiąg zwierząt zarodowych w latach 1967—70 i liczbę potomstwa kwalifikowanego rocznie podaje tabela 5.

Tabela 5

Przeciętny stan loch wpisanych do ksiąg zwierząt zarodowych w latach 1967—1970 i liczba potomstwa kwalifikowanego rocznie

Wyszczególnienie	Rejony	Chlewnie		Razem
		państwowe	indywidualne	
Liczba loch wpisanych do ksiąg zwierząt zarodowych szt.	wbp	318	139	457
	pbz	54	321	375
	razem	372	460	832
Rocznie kwalifikowano szt.	wbp	702	482	1184
	pbz	121	1396	1517
	razem	823	1878	2701
loszek	wbp	1027	634	1661
	pbz	200	1731	1931
	razem	1227	2365	3592
potomstwa	wbp	1729	1116	2845
	pbz	321	3127	3448
	razem	2050	4243	6293

Tabela 3

*Przeciętne wykorzystanie knura
(okres użytkowania, liczba miotów, liczba kwalifikowanego potomstwa w okresie
użytkowania, rocznie i z 1 miotu)*

Wyszczególnienie	Grupy						Chlewnie	
	I	II	III	IV	V	średnio	pań- stwowe	indywi- dualne
Polska biała zwiśloucha								
Okres użytkowania knura	lat	3,0	1,9	1,9	1,7	1,8	1,7	1,8
Liczba miotów	szt.	20,0	18,4	15,0	10,9	12,0	12,9	12,6
W okresie użytkowa- nia knura zakwalifi- kowano:	knurków	26,0	27,1	38,1	26,0	27,1	17,3	30,9
	loszek	47,0	43,0	45,3	28,7	36,1	28,6	38,2
	potomstwa	73,0	70,1	83,4	54,7	63,2	45,9	69,1
	knurków	8,7	14,5	20,1	15,2	14,8	10,1	16,6
	loszek	15,6	22,9	23,8	16,8	19,7	16,7	20,7
	potomstwa	24,3	37,4	43,9	32,0	34,5	26,8	37,3
Rocznie po knurze zakwalifikowano:	knurków	1,30	1,47	2,54	2,40	2,26	1,34	2,45
	loszek	2,35	2,34	3,01	2,64	3,02	2,21	3,03
	potomstwa	3,65	3,81	5,55	5,04	5,28	3,55	5,48
Z miotu kwalifiko- wano:								
Wielka biała polska + polska biała zwiśloucha								
Okres użytkowania	lat	2,5	1,7	1,8	1,7	1,8	1,8	1,8
Liczba miotów	szt.	29,3	18,4	14,0	11,0	13,3	19,1	11,4
W okresie użytkowa- nia knura zakwalifi- kowano:	knurków	51,2	24,0	25,7	21,9	26,9	24,4	26,9
	loszek	57,5	35,1	34,1	27,1	37,3	36,4	33,9
	potomstwa	108,7	59,1	59,8	49,0	64,2	60,8	60,8
	knurków	20,2	13,9	14,0	12,7	14,6	13,2	14,8
	loszek	22,7	20,4	18,7	15,8	20,3	19,6	18,7
	potomstwa	42,9	34,3	32,7	28,5	34,9	32,8	33,5
Rocznie po knurze zakwalifikowano:	knurków	1,75	1,30	1,83	2,00	2,02	1,28	2,37
	loszek	1,96	1,90	2,44	2,47	2,81	1,90	2,98
	potomstwa	3,71	3,20	4,27	4,47	4,83	3,18	5,35

Tabela 4

Rozmieszczenie knurów przeznaczonych do krycia loch wpisanych do ksiąg zwierząt zarodowych

Miejsce użytkowania i grupy knurów	Chlew- nie pań- stwowe		Punkty kopula- cyjne		Razem		Chlew- nie pań- stwowe		Punkty kopula- cyjne		Razem	
	wbp	pbz	wbp	pbz	wbp	pbz	wbp	pbz	wbp	pbz	wbp	pbz
I Knury kontrolowane indeks +	14 (14)	—	14 (14)	—	1	—	15	—	1	—	15	—
II Knury kontrolowane indeks —	21 (21)	—	21 (21)	—	8	—	29	—	8	—	29	—
III Knury pochodzące po kontrolowa- nym ojcu	37 (16)	34 (22)	71 (38)	33	7	33	44	67	40	67	111	—
IV Knury pochodzące po kontrolowa- nym dziadku	12 (6)	48 (32)	60 (38)	33	2	33	14	81	35	81	95	—
V Knury nie mające kontrolowanego przodka	23 (3)	16 (6)	39 (9)	115	10	115	33	131	125	131	164	—
Razem knurów	107 (60)	98 (60)	205 (120)	181	28	181	135	279	209	279	414	—

Liczby w nawiasach podają liczebność knurów poszczególnych grup w rejonie bekonowym

Z danych tabeli 5 wynika, że średni roczny stan loch ras wbp i pbz w latach 1967—70 wynosił w woj. warszawskim 832 szt., liczba knurków kwalifikowanych rocznie 2,7 tys. szt. i potomstwa — 6,3 tys. szt. Lochy w chlewniach państwowych stanowiły 44% wpisanych w województwie do ksiąg zwierząt zarodowych, pochodzące od nich knurki — 30% kwalifikowanych, potomstwo — 32%. Różnice w produktywności loch zarodowych z gospodarstw państwowych i indywidualnych były duże. Knurki z gospodarstw indywidualnych stanowiły 70% kwalifikowanych, potomstwo 68%, a lochy — 56% ogólnej ilości loch w województwie wpisanych do ksiąg.

Różnice w liczebności potomstwa kwalifikowanego od lochy rocznie najdokładniej oddają dane tabeli 6.

Z danych tabeli 6 wynika, że w latach 1967—70 kwalifikowano od lochy rocznie 7,5 sztuk potomstwa w tym 3,2 knurki. Od lochy z chlewni państwowych kwalifikowano 5,5 szt. potomstwa w tym 2,2 szt. knurki, a z gospodarstw indywidualnych — 9,1 sztuk potomstwa w tym 4 knurki. Liczba potomstwa kwalifikowanego w latach 1967—70 od lochy rocznie w porównaniu z wynikami z 1965 r. (8) zwiększona została o 0,4 szt. w tym o 0,1 knurka i o 0,3 loszki. Przy tym z chlewni państwowych w latach 1967—1970 kwalifikowano od lochy rocznie o 0,3 knurka więcej niż w 1965 r., podczas gdy przeciętne zwiększenie w województwie wynosiło tylko 0,1 knurka od lochy rocznie. Poprawa wyników w chlewniach państwowych odbywała się równocześnie ze zwiększaniem od 1965 r. liczby

Tabela 6

Przeciętna liczba potomstwa kwalifikowanego od lochy rocznie

Wyszczególnienie	Rejony	Chlewnie		Razem
		państwo- we	indywi- dualne	
Rocznie od 1 lochy kwalifikowano szt.				
knurków	wbp	2,2	3,4	2,6
	pbz	2,2	4,3	4,0
	razem	2,2	4,0	3,2
loszek	wbp	3,2	4,5	3,6
	pbz	3,6	5,4	5,1
	razem	3,3	5,1	4,3
potomstwa	wbp	5,4	7,9	6,2
	pbz	5,8	9,7	9,1
	razem	5,5	9,1	7,5

loch zarodowych wynoszącym średnio 20 szt. rocznie, co wskazuje na postęp. Mimo to jednak średnio w woj. warszawskim kwalifikowano od lochy rocznie o 0,25 knurka mniej niż w woj. szczecińskim (6) i o 0,4 knurka mniej niż z chlewni zarodowych Zjednoczenia Hodowli Zwierząt Zarodowych (18). Natomiast porównanie ilości potomstwa kwalifikowanego od lochy rocznie w rejonie rozmieszczenia świń rasy pbz z danymi Zjednoczenia Hodowli Zwierząt Zarodowych (18) wykazuje, że wyniki tego rejonu nie ustępowały uzyskiwanym w chlewniach ZHZZ. Rezultaty gospodarstw indywidualnych w woj. warszawskim i chlewni państwowych innych województw wskazują na możliwość i potrzebę poprawy warunków i wyników wychowu w chlewniach państwowych woj. warszawskiego, by szybko zmniejszyć, a następnie wyeliminować różnice istniejące do 1970 roku. O poziomie hodowli zarodowej świadczy liczba knurków kwalifikowanych od lochy rocznie i z miotu, w większym jednak stopniu — wpływ jaki dla postępu mogą mieć kwalifikowane zwierzęta czyli ich wartość genotypowa. W bliskiej już przyszłości obiektywną podstawą kwalifikacji będzie przyżyciowa ocena oparta na tempie wzrostu i grubości słoniny mierzonej na żywych zwierzętach przy pomocy ultradźwięków prowadzona na fermach i ocena stacyjna pełnego rodzeństwa. W badanym okresie bezwzględnie pewnym i obiektywnym kryterium oceny były wyniki SKURTCh. Stopień wykorzystania tych wyników wpływa na tempo doskonalenia zwierząt hodowlanych i części pogłowia masowego. Stąd wykorzystanie wyników SKURTCh jest jednym z głównych celów niniejszego opracowania dostarczającego pierwszych danych na ten temat. Wykorzystanie wyników SKURTCh w pracy hodowlano-selekcyjnej uzależnione jest między innymi od liczby knurów kontrolowanych, procentowego stosunku knurów kontrolowanych od liczby knurów użytkowanych w hodowli zarodowej, wyników oceny kontrolowanych knurów, ilości i wielkości chlewni kontrolujących potomstwo knurów, ich poziomu hodowlanego i produkcyjnego oraz zdrowotności zwierząt w chlewniach zarodowych. Z 414 knurów ras wbp i pbz użytkowanych w latach 1967—1970 przekontrolowano tylko 44 knury co stanowiło tylko 10,6% knurów. Z kontrolowanych zaledwie 15 szt. uzyskało indeks dodatni (3,6% knurów). Liczba przekontrolowanych knurów z woj. warszawskiego stanowiła zaledwie połowę knurów kontrolowanych z woj. szczecińskiego (16) podczas gdy pogłowie świń i loch w woj. warszawskim było ponad 5-krotnie większe niż w woj. szczecińskim (14), a liczba loch zarodowych była około 3-krotnie większa.

Tylko 4 chlewnie z 7 kontrolujących knury, systematycznie wysyłały potomstwo knurów do SKURTCh. Chlewnie państwowe produkujące materiał hodowlany w woj. warszawskim to chlewnie małe — potomstwo knura kwalifikowane do hodowli pochodziło średnio z 20 miotów. Poziom

produkcyjny chlewni państwowych według danych zebranych na podstawie miotów, z których pochodziły kwalifikowane zwierzęta, jak i wyników kontroli rozplodowej loch (17) był niższy niż gospodarstw indywidualnych objętych kontrolą. Różnica w ilości odchodowanych z miotu prosiąt wynosiła 2 szt. Różnica ilości sztuk kwalifikowanych z miotu wynosiła też 2 sztuki w tym 1 knurek. W wyniku niższej użytkowości loch i słabszego wychowu młodzieży hodowlanej w chlewniach państwowych, z chlewni państwowych kwalifikowano mniej sztuk hodowlanych od lochy rocznie (tab. 6) i z miotu (tab. 2, 3) niż z gospodarstw indywidualnych.

Przy wyraźnych różnicach produktywności loch zarodowych w chlewniach państwowych i indywidualnych porównanie liczby potomstwa kwalifikowanego z 1 miotu po knurze z indeksem dodatnim, ze średnią po knurze nie oddaje wystarczająco wyraźnie stosowanej w rzeczywistości preferencji potomstwa knurów grupy I. Dowodem tego jest między innymi to, że knury grupy I stanowiły 1/11 liczebności knurów grupy V, a ilość kwalifikowanych synów knurów grupy I stanowiła 2/11 liczebności synów knurów grupy V. Wynikało to głównie z przedłużenia użytkowania knurów grupy I i większej ilości uzyskiwanych po nich miotów. Wobec wykazanych różnic produktywności loch w chlewniach państwowych i indywidualnych najśluszniesze jest porównanie liczby sztuk kwalifikowanych po knurze z indeksem dodatnim (grupa I) ze średnią po knurze w chlewniach państwowych.

Tabela 7

Zwiększenie ilości kwalifikowanego potomstwa po knurze I w porównaniu ze średnią w chlewniach państwowych

Wyszczególnienie	Rejony			
	wbp		bekonowy	
	szt.	‰	szt.	‰
Knurków w okresie użytkowania knura	26,9	102	24,0	90
Loszek w okresie użytkowania knura	19,8	51	21,6	66
Knurków rocznie	7,3	52	5,5	35
Loszek rocznie	3,0	15	3,5	19
Knurków z miotu	0,5	39	0,4	26

Z danych tabeli 7 wynika, że po knurze grupy I kwalifikowano knurków więcej o 90—102% w okresie użytkowania, 35—52% rocznie, 26—39% z miotu. Kwalifikowano też więcej loszek. Świadczy to o preferencji po-

tomstwa knurów kontrolowanych z indeksem dodatnim. Pełniejsze wykorzystanie wyników SKURTC_h byłoby możliwe, gdyby po knurach grupy I uzyskiwano więcej miotów i gdyby z miotu kwalifikowano więcej zwierząt. Liczba knurków kwalifikowanych po knurze z indeksem ujemnym była zbliżona do średniej z chlewni państwowych co nie było słuszne (4). Rozprowadzanie knurków po knurach z grupy II z małym indeksem ujemnym było nie do uniknięcia w sytuacji, gdy ilość knurów kontrolowanych była niewystarczająca oraz gdy zachodziła konieczność pokrycia zapotrzebowania chowu masowego na knurki. Jednakże rozprowadzanie knurków po knurach z wysoko ujemnym indeksem musi budzić zastrzeżenia. Dla postępu w doskonaleniu pogłowia bardzo ważne jest wykorzystanie potomstwa najcenniejszych knurów i niewystawianie knurów nieodpowiednich. Słuszne byłoby też, gdyby po knurze grupy III — mającym kontrolowanego ojca kwalifikowano więcej knurków niż po knurze grupy IV czy V, tym bardziej, że większość knurów grupy III pochodziła po knurach z indeksem dodatnim — była kontrolowana według nowej metodyki (2, 16) a wśród knurów grupy IV przeważali potomkowie knurów kontrolowanych według metodyki obowiązującej do 1966 r. (1, 3, 15). Wykorzystywano stosunkowo dużo knurów grupy V — nie mających kontrolowanego przodka. W rejonie rozmieszczenia świń rasy pbz wynikło to z konieczności, natomiast w rejonie rozmieszczenia świń rasy wbp można było uniknąć użytkowania w chlewniach państwowych 23 knurów nie mających kontrolowanego przodka.

Analiza wykorzystania knurów w minionym okresie nie ma na celu krytyki działania zootechników selekcji WSOZ, aby jednak stanowiła ona pomoc w przyszłym usprawnieniu pracy, skorygowaniu niedopatrzeń lub uchybień przeszłości wynikłych z rozlicznych przyczyn — musi je pokazywać po to, by przyczyny uchybień usunąć i postęp przyspieszyć. Obecnie wobec dążenia do rozszerzenia poubojowej oceny i uzależniania zapłaty od jakości tusz odstawianych tuczników, jakość rozprowadzanych knurków i mięsność uzyskiwanych po nich tuczników będą miały większe znaczenie dla producentów niż dotychczas, gdyż wpływać będą także na wysokość zapłaty za żywca, czyli ekonomikę produkcji.

Dotychczas miało to miejsce tylko w rejonie produkcji bekonu i na niewielkich terenach, na których wprowadzono zapłatę na podstawie oceny poubojowej.

Dla pełnej charakterystyki produkcji i rozprowadzania knurków pożyteczne będzie także zestawienie ilości kwalifikowanych i rozprowadzanych rocznie w poszczególnych powiatach. Dane te podają tabele 8 i 9.

Z danych tabeli 8 wynika, że większość knurków rasy wbp pochodziło z 4 powiatów: Płock, Gostynin, Ciechanów i Grójec, a knurów rasy pbz z 5 powiatów: Maków, Ostrołęka, Węgrów, Ostrów i Przasnysz.

Z kolei mała produkcja knurków z 5 powiatów wynosząca do 20 knurków rocznie (Grodzisk, Pułtusk, Pruszków, Siedlce, Sokołów) miała małe znaczenie i celowość jej utrzymywania w przyszłości jest dyskusyjna tym bardziej, że uruchamianie 2 państwowych chlewni zarodowych: Łąck i Góra i zwiększanie produkcji w 2 chlewniach PGR (Chojnowo i Ruchna) wykazujących duży postęp pokryje zwiększone zapotrzebowanie na knurki.

Tabela 8

Liczba knurków kwalifikowanych rocznie

Liczba knurków kwalifikowanych rocznie szt.	Rejony	
	wielka biała polska	polska biała zwisłoucha
	w powiatach	
do 10	—	Grodzisk, Pułtusk
20	Pruszków	Siedlce, Sokołów
40	Płońsk, Sierpc	—
50—60	Mława	Sochaczew, Wołomin
75—85	Piaseczno	Mińsk
95—100	Grójec	Przasnysz
230	Ciechanów	Ostrów
300—320	Gostynin	Maków, Ostrołęka, Węgrów
370	Płock	—

Tabela 9

Liczba knurków rozprowadzanych rocznie

Liczba knurków rozprowadzanych rocznie szt.	Rejony	
	wielka biała polska	polska biała zwisłoucha
	do powiatów	
35	Pruszków	—
50—55	Nowy Dwór, Piaseczno, Żuromin	—
60—65	—	Grodzisk, Otwock, Wyszaków
75—80	Mława, Sochaczew	Wołomin
85—90	Gostynin	Maków, Przasnysz
115—120	Sierpc	Ostrołęka, Sokołów, Węgrów
130—140	Ciechanów, Grójec	Łosice, Mińsk, Ostrów, Pułtusk
160—170	Płock, Płońsk	—
180	—	Siedlce

Dane tabeli 9 mogą być użyteczne w przyszłości dla śledzenia zmian zapotrzebowania na knurki i mogą ułatwiać orientację co do potrzeb na knurki przy wprowadzaniu programu krzyżowania międzyrasowego w woj. warszawskim.

Wnioski

Przedstawione dane wykorzystania knurów w latach 1967—1970 pozwalają na wyciągnięcie następujących wniosków:

1. W rejonie hodowli świń rasy wbp preferowano potomstwo knurów kontrolowanych z indeksem dodatnim (grupy I). Po knurze grupy I kwalifikowano knurków więcej od średniej po knurze z chlewni państwowych: w okresie użytkowania o 90—102%, rocznie o 35—52%, z miotu o 26—39%. Większa ilość kwalifikowanych knurków po knurze grupy I była też wynikiem przedłużonego użytkowania knurów z indeksem dodatnim.

2. W rejonie hodowli świń rasy pbz (z braku knurów z indeksem dodatnim) preferowano potomstwo knurów mających kontrolowanego ojca (grupy III).

3. Po knurze z indeksem ujemnym kwalifikowano w rejonie rozmieszczenia świń rasy wbp mniej potomstwa od średniej po knurze z chlewni państwowych, a w rejonie rozmieszczenia świń rasy pbz — więcej.

4. Liczba knurów z chlewni państwowych woj. warszawskiego kontrolowanych w SKURTCh nie zaspokajała potrzeb. Synowie knurów z indeksem dodatnim stanowili tylko 30% knurków rozprowadzanych w rejonie produkcji bekonu. Synowie knurów pozostałych grup stanowili odpowiednio: 11,5%, 23%, 32% i 3,5% rozprowadzanych knurków.

Poza rejonem bekonowym, czyli na większości obszaru województwa procent potomstwa knurów kontrolowanych był dużo mniejszy.

5. W przyszłości konieczne będzie zwiększenie liczby knurów kontrolowanych i zwiększenie wykorzystania wyników SKURTCh. Wymaga to uzyskiwania większej ilości miotów po knurach z indeksem dodatnim, dobrego wychowu i kwalifikowania po knurze grupy I więcej potomstwa z miotu oraz brakowania potomstwa knurów z indeksem ujemnym.

W organizowanych Centrach Hodowlanych może zachodzić konieczność wykorzystywania potomstwa knurów z indeksem ujemnym, natomiast na punkty kopulacyjne nie powinny być rozprowadzane knurki pochodzące po knurach z indeksem ujemnym.

6. Zwiększenie wykorzystania wyników SKURTCh wiąże się z koniecznością dalszej poprawy efektów w chlewniach państwowych. Stworzy

to możliwość kwalifikowania zwiększonej ilości potomstwa cennych knurów z chlewni posiadających przebadany pod względem tempa wzrostu i mięsności oraz zdrowy materiał hodowlany.

LITERATURA

1. Duniec H.: Sprawozdanie z działalności SKURTCCh Instytutu Zootechniki za rok 1961. Wydawnictwo Własne nr 139, s. 3—25, 1962.
2. Duniec H., Różycki M., Szulc W.: Wyniki oceny knurów na podstawie badania potomstwa w Stacjach Kontroli Użytkowości Różnej Trzody Chlewnej Instytutu Zootechniki za rok 1967. Wydawnictwa Własne nr 225, s. 3—26, 1968.
3. Kielanowski J., Chomyszyn M., Osińska Z., Lassota L., Kuźdowicz M.: 1957. Metodyka pracy SKURTCCh. Sprawozdanie z działalności Stacji Kontroli Użytkowości Różnej Trzody Chlewnej Instytutu Zootechniki za lata 1951—1954 i za rok 1955. Warszawa 1957, s. 23—75, 1957.
4. Kostyra T.: Ocena wartości użytkowej trzody chlewnej. Krajowa konferencja naukowo-techniczna na temat: Metody oceny wartości użytkowej zwierząt. Naczelna Organizacja Techniczna. Stowarzyszenie Naukowo-Techniczne Inżynierów i Techników Rolnictwa. Warszawa, grudzień 1972 r., s. 20—33, 1972.
5. Pilarczyk A.: Wyniki oceny wartości użytkowej zwierząt, zeszyt 7, s. 82—99, 1968.
6. Skotnicki F.: Przegląd Hodowlany, nr 17, s. 13—14, 1972.
7. Żebrowski Z.: Przegląd Hodowlany, nr 4, s. 52—55, 1963.
8. Żebrowski Z.: Przegląd Hodowlany, nr 10, s. 5—10, 1967.
9. Żebrowski Z.: Przegląd Hodowlany, nr 17, s. 6—10, 1967.
10. Żebrowski Z.: Przegląd Hodowlany, nr 1, s. 6—9, 1968.
11. Żebrowski Z.: Przegląd Hodowlany, nr 2, s. 16—19, 1968.
12. Żebrowski Z.: Przegląd Hodowlany, nr 8, s. 3—6, 1968.
13. Żebrowski Z.: Aktualna sytuacja i kierunki prac w chowie trzody chlewnej. Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej — Wydział Rolnictwa i Leśnictwa, Rolniczy Rejonowy Zakład Doświadczalny Poświętne, Stowarzyszenie Naukowo-Techniczne Inżynierów i Techników Rolnictwa — Oddział Wojewódzki w Warszawie, s. 1—18, 1968.
14. Rocznik Statystyczny Dział IX Rolnictwo, s. 263—334, 1971.
15. Sprawozdanie z działalności Stacji Kontroli Użytkowości Różnej Trzody Chlewnej Instytutu Zootechniki za lata 1951—1954 i za rok 1955. Warszawa, s. 79—198.
16. Wyniki oceny knurów na podstawie badania potomstwa w Stacjach Kontroli Użytkowości Różnej Trzody Chlewnej za lata 1967, 1968, 1969, 1970. Instytut Zootechniki — 1968, 1969, 1970, 1971. Wydanie własne, nr 225, s. 27—125, nr 232, s. 1—129, nr 245, s. 1—131, nr 260, s. 1—143.
17. Wyniki oceny użytkowości rozplodowej loch objętych kontrolą w latach 1967, 1968, 1969, 1970. Instytut Zootechniki 1968, 1969, 1970, 1971. Wydanie własne nr 228, s. 1—59, nr 244, s. 1—57, nr 266, s. 1—63, nr 267, s. 14—69.
18. Materiały Zjednoczenia Hodowli Zwierząt Zarodowych.